

Bohaterką moich badań jest Eleonora Kalkowska (1883-1937), zapomniana polsko-niemiecka dramatopisarka, poetka i prozatorka. Fascynująca biografia pisarki jest naznaczona nieustannymi migracjami: Kalkowska urodziła się w Warszawie, uczyła w Sankt Petersburgu, zaś studiowała w Paryżu, gdzie w środowisku młodopolskich kolonii pisała swój debiutancki zbiór opowiadań – *Głód życia* – który ukazał się w 1904 roku w Warszawie. Mieszkała w Monachium, Krakowie, Wrocławiu. Z kolei sukces literacki odniosła w Berlinie – początkowo jako autorka pacyfistycznego tomu poezji *Der Rauch des Opfers* z 1916, zaś na przełomie lat 20. i 30. jako zaangażowana społecznie dramatopisarka. Spod jej pióra wyszła wówczas między innymi głośna *Sprawa Jakubowskiego* i *Doniesienia drobne*, o których z uznaniem wypowiadał się Henryk Mann. W tym czasie sukcesy odnosiły również inne utwory Kalkowskiej, nie mieszczące się w estetyce zaangażowanego Zeithheater, na przykład *Sein oder Nichtsein*, za które w 1930 roku pisarka była nominowana do prestiżowej nagrody Kleista. Po dojściu Hitlera do władzy za swoją krytyczną twórczość Kalkowska została wygnana z Niemiec, dołączając do pierwszej fali politycznych uchodźców z III Rzeszy. Ostatnie lata spędziła tworząc na wygnaniu, najpierw w Paryżu, a następnie w Londynie – w tym okresie współpracowała z BBC, jej sztuki były tłumaczone na język angielski, zaś w dwa lata po śmierci pisarki, tuż u progu II wojny światowej, dwie z nich wystawiono na scenie londyńskiego Phoenix Theater. Pomimo bogatego dorobku, licznych sukcesów i barwnej biografii, wkrótce po śmierci Kalkowska popadła w zapomnienie i do tej pory jej postać jest niemal nieobecna w narracjach historycznoliterackich. Ponadto w nielicznych poświęconych jej pracach pisarka funkcjonuje przede wszystkim jako autorka sztuk spod znaku Zeithheater. Ilustracją tego schematu może być na przykład fakt, że jedyna do tej pory monografia poświęcona pisarce – czyli wydana w 2009 roku książka *Die Zeitstücke von Eleonore Kalkowska* Agnes Trapp – omawia tylko trzy dramaty z bogatego dorobku Kalkowskiej. Podobnie ma się rzecz w polskiej historii literatury, o czym świadczy przykładowo wstęp Jagody Hernik Spalińskiej do jedynej dotąd polskojęzycznej edycji *Sprawy Jakubowskiego i Doniesień drobnych* Kalkowskiej z 2005 roku. Tymczasem twórczość Kalkowskiej dalece wykracza poza tę wąską kategorię i być może nawet to, co w niej najciekawsze i najbardziej oryginalne, zostało przez wcześniejszych badaczy pominięte. W swojej pracy próbuję wykazać, w jaki sposób liczne migracje i niejednoznaczna przynależność narodowa pisarki, a także powstałe jeszcze za jej życia schematy recepcyjne zaważyły na pominięciu jej dorobku przez narracje historycznoliterackie. Głównym celem mojego projektu jest wydobywanie twórczości Kalkowskiej z marginesów, a moje badania są odpowiedzią na potrzebę scalenia dorobku pisarki i całościowej analizy jej dzieła, o co jeszcze w 1972 roku apelował Zbigniew Herbert na łamach „*Twórczości*”. Efektem mojej pracy będzie pierwsza monografia prezentująca całość dzieła pisarki, a także zarys ścieżek jej polskiej i niemieckiej recepcji oraz szczegółową, bazującą na badaniach archiwalnych biografię.

W moich dotychczasowych badaniach najwięcej uwagi poświęciłam właśnie tym najbardziej zaniechanym obszarom twórczości Kalkowskiej – w pierwszej kolejności jej polskojęzycznej prozie. Zwieńczeniem moich starań o przywrócenie pamięci o tym etapie pisarstwa Kalkowskiej była edycja krytyczna zbioru, która w 2016 roku ukazała się nakładem wydawnictwa słowo/obraz terytoria, umożliwiając tym samym dostęp do debiutanckich opowiadań pisarki nie tylko specjalistom, ale i szerszej publiczności. Takich zaniechanych obszarów jest więcej, co wykazuję w swoich publikacjach. Mojej pracy interpretacyjnej od samego początku towarzyszą szczegółowe badania archiwalne. Dzięki uprzejmości profesora Tomasza Szaroty, wnuka pisarki, miałam dostęp do niebadanego dotąd, prywatnego archiwum, na które składają się liczne dokumenty, korespondencje, a także autorskie tłumaczenia Kalkowskiej. Podczas trzymiesięcznego pobytu badawczego w Deutsches Literatur Archiv w Marbach w 2016 miałam możliwość dokładnego przebadania największego zbioru spuścizny literackiej pisarki, wśród której najcenniejsze są maszynopisy niedrukowanych nigdy maszynopisów dramatów i innych utworów. Pomniejsze kwerendy pozwoliły mi również zebrać rozproszone materiały z archiwów krajowych (m. in. Archiwum Akt Nowych i Archiwum Akt Głównych w Warszawie) i zagranicznych (Österreichische Nationalbibliothek w Wiedniu, Государственный архив литературы и искусства w Moskwie). Podczas planowanego stażu w Berlinie planuję przeprowadzić badania również w „*Eleonore-Kalkowska-Archiv*”, przechowywanym w Akademie der Künste. Zebrany w ten sposób materiał ukazuje życie i twórczość Kalkowskiej w niezwykłym świetle.

Zadaniem, które stawiam sobie w przygotowywanej rozprawie doktorskiej, jest oparta na zebranych materiale rekonstrukcja sieci powiązań pisarki i umieszczenie jej dzieła na unikatowej, ponadnarodowej mapie kontekstów: młodopolskiego Paryża, weimarskiego Berlina, uchodźczego Londynu. Ujęta w ten sposób twórczość pisarki staje się ważnym i zapoznanym ogniwem historii modernizmu. Jestem przekonana, że napisana w ten sposób monografia, a także planowana na przyszłość dwujęzyczna edycja wszystkich dramatów pisarki, pozwoli wydobyć jej twórczość z historycznoliterackich marginesów i przywrócić Eleonorze Kalkowskiej należne miejsce w kulturze.